

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه آزاد اسلامی  
واحد تهران مرکزی  
دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه علوم اجتماعی  
پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد (M.A)  
گرایش: مردم شناسی

عنوان:

تحلیل مردم شناختی زمینه‌ها و شیوه‌های یاریگری (دگریاری- همیاری-  
خودیاری) در شهرستان جیرفت (یاریگری جامعه شهری)

استاد راهنما:

دکتر حمیدرضا کریمی درمنی

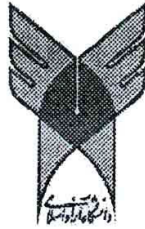
استاد مشاور:

دکتر مصطفی اکبریان

پژوهشگر:

نجمه افشاری

بهار ۱۳۹۱



سازمان پژوهش‌های فقهی

به نام خدا

## مشور اخلاق پژوهش

یادگیری از خداوند بجهان و اعتماد بر این که عالم محضر خداست و بواره نامخر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت جایگاه دانشگاه استواری فرهنگی و تمدنی بشری، با دانشمندان و اصحاب بهجت علمی و ولع‌های دانشگاه آزاد اسلامی مشهد می‌گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت‌های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برانست: التزام بر برانست جویی از حرکت ز قلم غیر خرد اسی و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شبه‌های غیر علمی می‌آلایند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اجتناب از حرکت جانب‌داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و وسایع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و ابداع نتایج تحقیقات و انتقال آن به بکارگران علمی و دانشمندان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم با حرمت با در انجام تحقیقات و رعایت جانب‌تدو نمود و داری از حرکت حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران (انسان، حیوان و نبات بوسیله ما جان حق).
- ۶- اصل رازداری: تمهید به سیاست از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد سازمان و کشور و کلیه افراد و نهاد‌های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت‌جویی: تلاش در راستای پی‌جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت پنهان‌سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت ملی و مهنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و مهنوی دانشگاه و کلیه بکارگران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تمهید به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن به پیشبرد و توسعه کشور و کلیه مراحل پژوهش.

## سپاسگزاری:

ستایش بی کران ایزد یکتا را که قدرت اندیشیدن به انسان بخشید تا لیاقت نائل شدن به درجات کمال را بیابد. در انجام این پژوهش از حمایت و همکاری بی دریغ بسیاری از سروران گرامی بهره جستم که بر خود لازم می دانم از ایشان قدردانی کنم.

نخست مراتب تشکر خود را نسبت به استاد بزرگوار **جناب آقای دکتر حمیدرضا کریمی درمنی** به جهت مسئولیت هدایت پایان نامه و در اختیار قرار دادن تجربیات و اطلاعات و همچنین راهنماییها و تذکرات راهگشاییشان ابراز میدارم. از استاد ارجمند **جناب آقای دکتر مصطفی اکبریان** به عنوان استاد مشاور همواره از نظرات مفیدشان استفاده کرده ام نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم.

## تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب **نجمه افشاری** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۸۰۸۳۶۸۱۳۰۰ در رشته مردم شناسی در تاریخ ۹۱/۶/۲۱ از پایان نامه خود تحت عنوان "تحلیل مردم شناختی زمینه ها و شیوه های یاریگری (دگریاری-همیاری-خودیاری) در شهرستان جیرفت (یاریگری جامعه شهری)" با کسب نمره و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

- ۱- این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- ۲- این پایان‌نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: **نجمه افشاری**

تاریخ و امضاء  
  
۹۱/۳/۱

بسمه تعالی

در تاریخ: ۱۳۹۱/۰۶/۲۱

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم نجمه افشاری از پایان نامه خود دفاع

نموده و با نمره  $\frac{۱۷}{۲۰}$  به حروف همزه تمام و با درجه <sup>بسیار خوب</sup> - مورد تصویب قرار

گرفت.

امضاء استاد راهنما

محمد رضا کریمی (رئی)

تقدیم به :

عزیزترینم؛ پدرم ، مادرم

که در تمامی لحظه های زندگی همراه و پشتیبانم هستند.

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	چکیده
	<b>فصل اول: کلیات تحقیق</b>
۲	مقدمه
۳	۱-۱ بیان مسئله
۴	۲-۱ هدفهای تحقیق
۴	۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق
۵	۴-۱ سوالات تحقیق
۵	۵-۱ روش تحقیق
۵	۶-۱ قلمرو تحقیق
	<b>فصل دوم: مطالعات نظری</b>
۷	مقدمه
۷	۱-۲ همکاری
۹	۲-۲ پیشینه همکاری
۹	۱-۲-۲ پیشینه همکاری و تعاون در جهان
۱۰	۲-۲-۲ پیشینه همکاری و تعاون در ایران
۱۱	۳-۲-۲ همکاری در ادبیات فارسی و ضرب المثلها
۱۳	۳-۲ نگرش ادیان نسبت به همکاری و تعاون
۱۴	۱-۳-۲ همکاری و تعاون در اعتقادات مذهبی جوامع ابتدایی
۱۴	۲-۳-۲ همکاری و تعاون در ادیان هندوستان
۱۶	۳-۳-۲ همکاری و تعاون در ادیان چین
۱۷	۴-۳-۲ همکاری و تعاون در ادیان ژاپن
۱۷	۵-۳-۲ همکاری و تعاون در ادیان و آیین های ایران قبل از اسلام
۱۸	۶-۳-۲ همکاری و تعاون در ادیان یهودیت و مسیحیت
۱۹	۷-۳-۲ تعاون و نیکوکاری از نظر اسلام
۲۱	۸-۳-۲ ابزار و شیوه های نیکوکاری و تعاون در اسلام
۲۱	۱-۸-۳-۲ نماز
۲۱	۲-۸-۳-۲ روزه
۲۱	۳-۸-۳-۲ حج



- ۲۱ ..... ۴-۸-۳-۲ خمس و زکات
- ۲۲ ..... ۵-۸-۳-۲ نهی از منکر و امر به معروف
- ۲۲ ..... ۶-۸-۳-۲ فطرت و نیکوکاری
- ۲۴ ..... ۹-۳-۲ یاریگری و سنت باقیات صالحات
- ۲۴ ..... ۱۰-۳-۲ وقف شیوه ای سازمان یافته از خدمات اجتماعی در اسلام
- ۲۶ ..... ۱۱-۳-۲ وقف و جامعه ؛ از گذشته تا به امروز
- ۲۷ ..... ۴-۲ چپستی همکاری های سنتی
- ۲۷ ..... ۱-۴-۲ نهاد همکاری در جامعه سنتی
- ۲۸ ..... ۲-۴-۲ خصوصیات و ویژگی های همکاری های سنتی
- ۲۸ ..... ۱-۲-۴-۲ وابستگی همکاری های سنتی به فرهنگ جامعه
- ۳۰ ..... ۲-۲-۴-۲ حاکمیت مقررات عرفی بر همکاری های سنتی
- ۳۰ ..... ۳-۲-۴-۲ متفاوت بودن اشکال همکاری های سنتی در بین جوامع
- ۳۱ ..... ۴-۲-۴-۲ موردی بودن همکاری های سنتی
- ۳۱ ..... ۵-۲-۴-۲ غیر مستمر بودن همکاری های سنتی
- ۳۱ ..... ۶-۲-۴-۲ محدود بودن تعداد اعضا در همکاری های سنتی
- ۳۲ ..... ۷-۲-۴-۲ همه جایی و همه گاهی بودن همکاری های سنتی
- ۳۳ ..... ۳-۴-۲ تغییرات و دگرگونی های همکاری های سنتی در طول زمان
- ۳۴ ..... ۱-۳-۴-۲ توسعه و تنوع بیشتر همکاری ها
- ۳۴ ..... ۲-۳-۴-۲ پیچیدگی بیشتر همکاری ها
- ۳۴ ..... ۳-۳-۴-۲ تخصص و تقسیم کار بیشتر در همکاری ها
- ۳۵ ..... ۴-۳-۴-۲ سازمان یافتگی بیشتر و مدیریت دقیق تر همکاری ها
- ۳۶ ..... ۴-۴-۲ عوامل دگرگونی همکاری ها

۳۶	..... ۵-۲ گونه شناسی همکاری
۳۶	..... ۱-۵-۲ طبقه بندی عرضی همکاری
۳۷	..... ۱-۱-۵-۲ همکاری ساده و پیچیده
۳۷	..... ۲-۱-۵-۲ همکاری اجباری و اختیاری
۳۸	..... ۳-۱-۵-۲ همکاری مستقیم و غیر مستقیم
۳۹	..... ۴-۱-۵-۲ همکاری غریزی
۳۹	..... ۵-۱-۵-۲ همکاری سنتی
۴۰	..... ۶-۱-۵-۲ همکاری پیمانی
۴۱	..... ۷-۱-۵-۲ همکاری آمرانه
۴۱	..... ۸-۱-۵-۲ همکاری خود انگیخته
۴۲	..... ۹-۱-۵-۲ همکاری خصمانه
۴۲	..... ۱۰-۱-۵-۲ همکاری اضطراری
۴۲	..... ۲-۵-۲ طبقه بندی جوهری از همکاری
۴۴	..... ۶-۲ انواع همکاری
۴۴	..... ۱-۶-۲ دگرپاری (همکاری برون سویه و یک سویه)
۴۵	..... ۲-۶-۲ همپاری (همکاری برون سویه و دو سویه)
۴۵	..... ۳-۶-۲ خودپاری (همکاری درون سویه)
۴۷	..... ۷-۲ گونه آمیزی یاری گری ها
۴۷	..... ۱-۷-۲ خود همپاری
۴۷	..... ۲-۷-۲ خود-دگرپاری
۴۸	..... ۸-۲ طبقه بندی کلی همکاری ها از دیدگاه تعاون گرایان
۴۸	..... ۱-۸-۲ همکاری سنتی
۴۸	..... ۲-۸-۲ همکاری های رسمی (شرکت های تعاونی)
۴۹	..... ۳-۸-۲ رابطه همکاری های سنتی و رسمی
۵۱	..... ۹-۲ جامعه شهری ایران با تأکید بر ویژگی های سنتی آن
۵۵	..... ۱۰-۲ شیوه های یاری گری در جامعه شهری ایران
۵۵	..... ۱-۱۰-۲ شبکه خویشاوندی؛ سازمان غیر رسمی در امر یاری گری
۵۶	..... ۲-۱۰-۲ محله؛ نمادی از مشارکتهای خودانگیخته مردم
۵۸	..... ۳-۱۰-۲ وقف، تضمین کننده عمران شهری
۶۲	..... ۴-۱۰-۲ بازار و اصناف، نمادی از حیات شهری و انسجام اجتماعی

۶۲	۱۱-۲ پیشینه تحقیق
	فصل سوم: روش‌شناسی و چارچوب نظری
۶۶	مقدمه
۶۷	۳-۱ روش تحقیق
۶۷	۳-۲ ابزارهای جمع‌آوری داده‌ها
۶۸	۳-۳ چارچوب نظری
۶۸	۳-۳-۱ مکتب‌کنش متقابل نمادین
۶۹	۳-۳-۲ مکتب کارکردگرائی
۷۲	۳-۴ جامعه آماری
۷۳	۳-۴-۱ موقعیت و وسعت جیرفت
۷۵	۳-۴-۲ آب و هوا
۷۵	۳-۴-۳ جغرافیای اقتصادی
۷۵	۳-۴-۴ جغرافیای تاریخی
۷۶	۶-۴-۵ لهجه و زبان در جیرفت
۷۶	۳-۴-۶ نژاد
۷۷	۳-۴-۷ مذهب
۷۸	۳-۴-۸ مناظر طبیعی جیرفت
۷۹	۳-۴-۹ آب گرم
۷۹	۳-۴-۱۰ صنایع دستی
۸۰	۳-۵ سابقه تمدن جیرفت
۸۲	۳-۶ نگاهی کلی به جیرفت در عرصه تاریخ
۸۶	۳-۷ قصه اصحاب کهف
۸۸	۳-۸ دقیانوس

#### فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۹۱	مقدمه
۹۲	۴-۱ یافته‌های پژوهش
۹۲	۴-۱-۱ همیاری در خانواده و خویشاوندی
۹۲	۴-۱-۱-۱ تولد
۹۲	۴-۱-۱-۲ ازدواج

۹۳	..... مرگ ۳-۱-۱-۴
۹۴	..... معیشت ۴-۱-۱-۴
۹۵	..... ولیمه حجاج ۵-۱-۱-۴
۹۵	..... همیاری در آیین ها و مناسک جیرفت ۲-۱-۴
۹۵	..... عاشورا ۱-۲-۱-۴
۹۵	..... ماه رمضان ۲-۲-۱-۴
۹۶	..... وقف ۳-۲-۱-۴
۹۶	..... نذر ۴-۲-۱-۴
۹۶	..... شب یلدا ۵-۲-۱-۴
۹۷	..... چهارشنبه سوری ۶-۲-۱-۴
۹۷	..... همیاری در محله ۳-۱-۴
۷	..... مسجد ۱-۳-۱-۴
۹۸	..... مدرسه ۴-۱-۴
۹۸	..... همیاری در بازار و میان کسبه ۵-۱-۴
۹۹	..... انتخابات ۶-۱-۴
۹۹	..... محدودیت ها و مشکلات تحقیق ۷-۱-۴
	<b>فصل پنجم: نتیجه گیری</b>
۱۰۱	..... ۱-۵ نتیجه گیری
۱۰۵	..... ضمائم
۱۲۱	..... منابع

## فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۴۵	نمودار شماره ۱: دگریاری (همکاری برون سویه و یک سویه)
۴۵	نمودار شماره ۲: همیاری (همکاری برون سویه و دوسویه)
۴۷	نمودار شماره ۳: خودیاری مشاع (همکاری درون سویه)

## فهرست تصاویر

عنوان	صفحه
عکس ۱- حضور گیس سفید (بزرگ فامیل) در مراسم خواستگاری	۱۰۶
عکس ۲- تدارک پذیرایی مراسم خواستگاری	۱۰۶
عکس ۳- نمایی از مراسم عزاداری حسینی زنان در جیرفت	۱۰۷
عکس ۴- مراسم قبل از ذبح گوسفند قربانی	۱۰۸
عکس ۵- پذیرایی از سوگواران حسینی	۱۰۸
عکس ۶- مراسم عزاداری حسینی در گلزار شهدای جیرفت	۱۰۸
عکس ۷- بلوار پیامبر اعظم ، ورودی شهر جیرفت	۱۰۹
عکس ۸- جام ورودی شهر جیرفت	۱۱۰
عکس ۹- نمایی از بافت قدیم شهر جیرفت	۱۱۰
عکس ۱۰- پل هلیل رود جیرفت	۱۱۱
عکس ۱۱- سد عظیم جیرفت	۱۱۱
عکس ۱۲- سد مخزنی و پرورش ماهی جیرفت	۱۱۱
عکس ۱۳- شهر تاریخی دقیانوس	۱۱۲
عکس ۱۴- تپه باستانی کنار صندل	۱۱۲
عکس ۱۵- مقبره میر حیدر مهنی از نوادگان ابوالسعید ابوالخیر - اسفندقه	۱۱۳
عکس ۱۶- موزه باستان شناسی جیرفت	۱۱۴
عکس ۱۷- قلعه سلیمان	۱۱۴
عکس ۱۸- این بنا بر روی ارتفاعات غیر قابل نفوذ در غرب جیرفت	۱۱۴
عکس ۱۹- قالی گل سرخ صادراتی اسفندقه	۱۱۵
عکس ۲۰- نمونه ای از آثار باستانی جیرفت	۱۱۶
عکس ۲۱- صنعت سنگ صابونی جیرفت	۱۱۷
عکس ۲۲- نمونه ای از محصولات گلخانه ای جیرفت	۱۱۸
عکس ۲۳- نمونه ای از محصولات سردسیری و گرمسیری منطقه جیرفت	۱۱۸
عکس ۲۴- مزارع ذرت منطقه جیرفت	۱۱۹
عکس ۲۵- برداشت هنداونه منطقه جیرفت	۱۱۹
عکس ۲۶- آبشار گل‌های دخترکش ، منطقه دلفارد	۱۲۰
عکس ۲۷- گونه ای از حیات وحش جیرفت	۱۲۰
عکس ۲۸- کمزریل مرغ جیرفتی	۱۲۰

## چکیده

موضوع این پژوهش درباره یاریگری‌های سنتی در جامعه شهری جیرفت است. از آنجایی که همکاری‌ها جزئی جدا ناپذیر از زندگی اجتماعی است و در هر جامعه از جمله شهر تاریخی جیرفت عوامل محیطی، اجتماعی و فرهنگی به شکل‌های مختلفی پدیدار می‌شود. لذا به درستی پدیده‌ای است اجتماعی با زمینه‌ها و ابعادی نظیر مردم‌شناختی، اقتصادی، سیاسی، دینی، حقوقی، تاریخی، اقلیمی، جغرافیایی و...

در این پژوهش سعی شده است ضمن پرداختن به ماهیت همکاری‌ها و چگونگی شکل‌گیری آن در نهادهایی نظیر خانواده، شبکه خویشاوندی، مسجد، بازار، وقف، محله و... پرداخته شود. در این پژوهش مشخص شد که این همکاری‌ها و یاری‌گری‌ها در جامعه شهری جیرفت خود به خودی و اختیاری نیست، بلکه بر پایه قواعد اجتماعی سنتی موجود شکل می‌گیرد. این همکاری‌ها و یاری‌گری‌ها بر اثر نفوذ مذهب در اجتماع شهری جیرفت حالت فعال داشته که به طوری که خود مردم شهر دشواری‌های اجتماعی را حل می‌نمایند.

نقش نفوذ شبکه خویشاوندی در جامعه شهری جیرفت نشان می‌دهد رهبران چنین گروه‌هایی هنوز هم در حل مسائل و دشواری‌های زندگی خانوادگی، رفع اختلافات و التیام بخشیدن به مصائب خانواده‌ها توانمندند.

مسجد در شهر سنتی جیرفت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است به طوری که بسیاری از مراسم اجتماعی، فعالیت‌های آموزشی و امور خیریه، تشکیل صندوق‌های قرض الحسنه، شناسایی خانواده‌های نیازمند و کمک به آنان در تسریع امر ازدواج بویژه تهیه جهیزیه از طریق یاری‌گری بین مردم انجام می‌پذیرد.

بازاریان و اصناف در شهر جیرفت در زنده نگه داشتن آئین‌های سوگواری و اعیاد ملی نقش اصلی را بر عهده دارند. روحیه یاری‌گری بویژه دگر یاری در نزد بازاریان بسیار قوی است. نکته قابل تأمل در همکاری‌هایی که در شهر جیرفت انجام می‌گیرد رابطه نزدیک و گاه بسیار پیچیده آن با آداب و رسوم و فرهنگ جامعه است.

**واژگان کلیدی:** یاری‌گری، جیرفت، تعاون

## فصل اول

### کلیات تحقیق



## مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است، و برای زندگی نیاز به ایجاد و گسترش رابطه با دیگران دارد. در این ارتباط مستمر و متقابل اشکال گوناگونی از جوامع انسانی همچون ایل، قبیله، روستا، شهر و ... شکل می گیرد، که در هر کدام شرایط و قواعد خاصی بنا بر نیازها و کارکردها، برای ارتباط و همکاری تعریف شده است. در عصر حاضر «شهر» از بزرگترین اجتماعات انسانی به شمار می رود. شهروندان با سلايق و انگیزه های مختلف در جامعه شهری فعالیت می کنند. زندگی شهری جهت گسترش، تداوم و بقای خود، نیاز به همکاری و یاریگری تمامی مردم در تمام سطوح و از هر طبقه دارد.

سنت ها و آیین های مرسوم در کشور ما تحت تاثیر عوامل گوناگونی مانند شرایط اقلیمی و اعتقادات دینی و مذهبی شکل گرفته است. شرایط اقلیمی گرم و خشک و اغلب بیابانی به توده مردم آموخت که برای زندگی با شرایط بهتر و امن تر در برابر قحطی و خشکسالی و.... میبایست به صورت دسته جمعی تلاش کنند و راه حل هایی را بیابند، همچنین دین اسلام در طول قرن ها به مردم آموخته است که باید به همنوع کمک کرد و جامعه به سبب وجود همبستگی و تلاش جمعی زنده و پویا می ماند. با تکامل جوامع انسانی همکاری ها میان توده مردم نیز تحول می یابد، زندگی ایلی و روستایی پدران ما به زندگی شهرنشینی و امروزی ما بدل شده، نیازها تغییر کرده است، شکل یاریگری و همکاری میان افراد شهرنشین متفاوت با شکل دیروز خود، با توجه به ضرورت و شرایط خاص صورت ویژه ای به خود گرفته است که در این پژوهش سعی در شناخت ابعاد گوناگون آن داریم.

## ۱-۱ بیان مسئله

اصولا همکاری به معنای یکدیگر را یاری کردن، همدستی و دستگیری است و معادل عربی آن «تعاون» می باشد. همکاری می تواند موجب ارتباط افراد يك جامعه و پیدایش روحیه برادری و نوع دوستی در بین آنها شود. همکاری در فرهنگ روستایی سابقه طولانی دارد. زیرا در مناطقی که عدم مساعدت طبیعت، نیروی انسانی را وادار به سعی و کوشش بیشتری کرد، همکاری نمایان تر است. تعاون و همکاری پدیده پیچیده ای نبوده و دارای سابقه

طولانی است، و در دوره های مختلف زندگی انسان همیشه بعنوان راه و وسیله مناسبی برای رفع مشکلات مورد استفاده قرار گرفته است و در آینده نیز بشر از آن سود خواهد برد. بسیاری از اندیشمندان علوم اجتماعی بر این عقیده اند که انسان حیوانی است اجتماعی. انسان ها به دلیل فطرت اجتماعی و همچنین به خاطر نیاز به دیگری، از ابتدا در قالب گروه هایی کوچک گرد هم آمده و برای بقا تلاش کرده اند.

همکاری و یاری گری در جامعه شهری ایران، همچون دیگر جوامع شهری در دنیا، تحت تاثیر قواعد اجتماعی، فرهنگی، اعتقادی و سنتی موجود در جامعه شکل می گیرد. مساجد، زورخانه ها، بازار و قهوه خانه ها مرکز حل و فصل مشکلات اجتماعی است. و البته نیروی مؤثر در جامعه سنتی، گروه خویشاوندی است که به عنوان سازمانی همه کاره در سیاست، اقتصاد، آموزش، مذهب و تأمین نیازهای روانی تمام اعضایش تأثیر به سزای دارد؛ اما به موازات گسترش شهرنشینی و پیچیدگی فزاینده ساختاری جوامع، نهاد خویشاوندی به تدریج اهمیت خود را از دست می دهد و روابط اجتماعی به گونه «نخستین» که بر اثر عواطف انسانی و صمیمیت قرار دارد، جای خود را به روابط رسمی، خشک و حسابگرانه به گونه «دومین» می دهد. همیاری ها در مراسم های گوناگون از جمله در مراسم مرگ و میر و عزاداریها، جشن ها و عروسی ها، تولد، خرید خانه و جهیزیه و سیسمونی نیز دیده می شود که همه افراد از جان و دل و از سر اشتیاق به هم یاری می رسانند و کمک می کنند.

این پژوهش به دنبال پاسخ دادن به این سؤال اساسی است که، زمینه های یاریگری در بین مردم شهر جیرفت چه بوده و بر چه مبنایی این یاریگری ها شکل گرفته و کارکرد و نقش این یاری گری ها چیست؟

## ۲-۱ هدفهای تحقیق

بررسی فرهنگ عامیانه مردم یا فولکلور به شناخت هویت بومی می انجامد. پژوهشگر در پژوهش حاضر سعی دارد، بخشی از فرهنگ سنتی مردم جیرفت را ثبت و ضبط کرده و با کمک تحلیل گونه های یاریگری (دگر یاری، همیاری، خودیاری)، کارکردها، شیوه های یاریگری و وظایف اجتماعی، آداب و رسوم و اعتقادات و عبارات مصطلح در یاریگری و تاثیر محیط، سن، جنسیت و عقاید دینی در یاریگری را کشف و مطالعه کند.

## ۳-۱ اهمیت موضوع تحقیق

یاریگری اجتماعی یعنی دستیابی آسان تر و مطلوب تر به مقاصد مشترک، از روزگاران کهن کم و بیش در همه جوامع انسانی معمول و مرسوم بوده و نقش ارزنده ای در بهبود

مناسبات انسانی داشته است. یاریگری اجتماعی می‌تواند در تحقق رشد و شکوفایی جامعه نقشی بسزایی ایفا کند. بدیهی است با گسترش فرهنگ همکاری، وحدت و همدلی در جامعه حاکم می‌گردد. مقصد اعلی و هدف والای همکاری، جمع ارزشهای اخلاقی با هدفهای اقتصادی و رفع حواجی مشترک افراد در نظامی مبتنی بر انسانیت است. قلمرو شمول نهاد همکاری، تمام رشته‌های فعالیت اقتصادی خانواده است و استقرار آن با تشکیل و توسعه تدریجی گروه‌های یاریگر، از طریق افرادی که احساس نیاز به این نوع ارتباط‌ها را دارند، میسر می‌گردد. با مطالعه و توجه به شیوه‌های همکاری و تقویت آن می‌توان گامی در جهت سازماندهی و مدیریت جامعه برداشت. شهرستان جیرفت به عنوان مورد مطالعاتی در این پژوهش، همچنان بافت سنتی خود را حفظ کرده است. ارتباط دوستانه، چهره به چهره و عاطفی در زندگی اجتماعی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی توده مردم، قابل مشاهده است. بنابراین پژوهشگر سعی دارد با توجه به ویژگی‌ها و ابعاد گوناگون زندگی مردم جیرفت انواع یاریگری (دگر یاری، همیاری، خودیاری) را در این شهر بررسی کند.

#### ۴-۱ سوالات تحقیق

۱. زمینه‌ها شیوه‌های یاریگری در جیرفت چگونه است؟
۲. چه آداب و سنتی در یاریگری‌های شهر جیرفت مشاهده می‌شود؟
۳. نقش آیین‌های ملی و مذهبی در امر یاریگری‌های سنتی در این شهر چگونه است؟
۴. آیا جنسیت، سن و طبقه اجتماعی در شیوه‌های یاریگری تأثیر دارد؟
۵. گونه‌های یاریگری (دگر یاری، همیاری، خودیاری) در جیرفت چگونه است؟
۶. نهادهای اثرگذار در امر یاریگری در این شهر کدامند؟
۷. چه افراد و یا چه گروه‌هایی در امر یاریگری سنتی در این شهر نقش دارد؟
۸. نقش آموزه‌های فرهنگی و دینی در امر یاریگری‌های سنتی در این شهر چگونه است؟

#### ۵-۱ روش تحقیق

پژوهشگر بر اساس روش مردم‌شناسی ژرفانگر به طریق مشاهده مشارکتی مستقیم، کار خود را با مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای آغاز کرد. با دقت، افراد مطلع را در رابطه با موضوع مورد پژوهش انتخاب و با کمک مصاحبه‌های باز به ثبت و ضبط و طبقه‌بندی انواع یاری‌گری در شهر جیرفت مشغول شد، و در مرحله بعد با کمک نظریه‌های مردم‌شناسی به تحلیل اطلاعات به دست آمده پرداخت. در پایان با استناد به نتایج بدست آمده به پرسش‌هایی که در آغاز مطرح کرده بود، پاسخ گفت.

## ۶-۱ قلمرو تحقیق

میدان پژوهش شهر جیرفت از توابع استان کرمان می باشد. پژوهش از بهمن ۹۰ بعد از تصویب پروپوزال آغاز شد و تا اواسط مرداد ۹۱ به طول انجامید.